

Радица Ристић
Тања Мартиновић
Јелена Јоксимовић

Граматика 2

Српски језик за други разред основне школе

ГРАМАТИКА 2

Српски језик за други разред основне школе

Ауторке

Радица Ристић, Тања Мартиновић, Јелена Јоксимовић

Илустрације

Невена Марковић, Сениша Бановић (стр. 91)

Колорисање илустрација

Милица Марковић

Фотографије

Shutterstock

Рецензенти

Мирјана Вишекруна, професор разредне наставе, ОШ „Стефан Дечански“, Београд

Зорица Поповић, професор разредне наставе, педагошки саветник, ОШ „Мома Станојловић“, Крагујевац

Ката Симић Мишић, професор српског језика и књижевности

Данијела Милићевић, професор српског језика и књижевности, ОШ „Јанко Веселиновић“, Београд

Невена Буђевац, ванредни професор, Учитељски факултет Универзитета у Београду

Издавач

Вулкан издаваштво

Вулкан знање

Господара Вучића 245

Београд

www.vulkanznanje.rs

За издавача

Мирослав Јосиповић, Ненад Атанасковић, Саша Петковић

Директор

Нада Осмајић

Главни уредник

Марина Обрадовић

Уредник издања

Светлана Курћубић Ружић

Лектура и коректура

Редакција Вулкан знања

Дизајн

Предраг Ивановић

Прелом

Ана Јовановић

Дизајн корица

Слободан Стојичић

Штампа

Вулкан штампарија, Београд

Тираж

6.000

Прво издање, 2023.

ISBN 978-86-10-04261-0

CIP - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

37.016:811.163.41(075.2)

РИСТИЋ, Радица, 1972-

Граматика 2 : српски језик за други разред основне школе / Радица Ристић, Тања Мартиновић, Јелена Јоксимовић ; [илустрације Невена Марковић, Сениша Бановић]. - 1. изд. - Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2023 (Београд : Вулкан штампарија). - 96 стр. : илустр. ; 28 cm

Тираж 6.000.

ISBN 978-86-10-04261-0

1. Мартиновић, Тања, 1985- [аутор] 2.

Јоксимовић, Јелена, 1987- [аутор]

COBISS.SR-ID 107889673

Министарство просвете Републике Србије

одобрilo је овај уџбенички комплет за

употребу у школама решењем број:

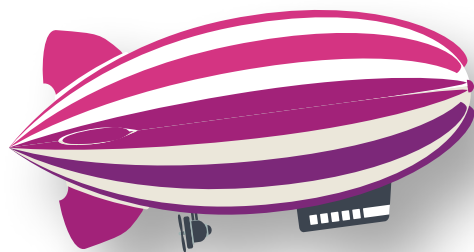
650-02-00379/2022-07 од 6. 2. 2023. године.

Copyright © Вулкан издаваштво, Вулкан знање, Београд, 2023

Ниједан део ове књиге, ни у целини ни у деловима, не сме се умножавати, прештамповати или на било који начин дистрибуирати, укључујући и фотокопирање, снимање и сл., без дозволе аутора и издавача. Сва права задржана.

Реч аутора

Да спознаш све истине света,
књига је права мета!
Да упознаш језик свој,
храбро крени у ђачки бој.
Са књигом овом често се дружи,
граматичко знање она ће да пружи.
Лако ће бити да стичеш знања
и она већа и она мања,
срећан рад желе ти ауторке
Радица, Јелена и Тања.

ВОДИЧ КРОЗ УЏБЕНИК

Наслов лекције

На почетку лекције, наслов се важан прави, о чему лекција говори, он нам прво најави.

Зашто је важно да знаш...

Објашњено је како ће ти бити од користи оно што се учи у лекцији.

Када лекцију прочиташ, ти много тога дознаш, схватићеш чему служи баш и зашто је важно да знаш.

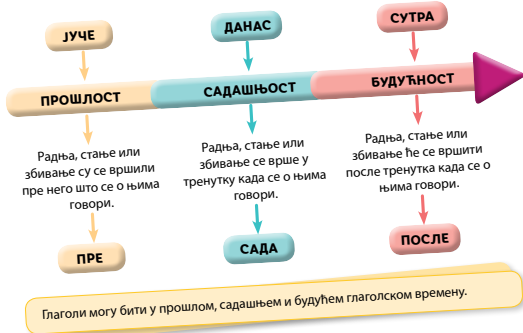
Глаголска времена (прошло, садашње и будуће време)

Јана је јуче брала јагоде.
► Када је Јана брала јагоде?

Нана данас залива башту.
► Када нана залива башту?

Башта ће сутра блистати.
► Када ће башта блистати?

Попуни табелу. Један пример је урађен.

ПРОШЛО ВРЕМЕ	САДАШЊЕ ВРЕМЕ	БУДУЋЕ ВРЕМЕ
Нана је љуштила кромпир.	Нана љушти кромпир.	Нана ће љуштити кромпир.
	У башти расте грашак.	
Јана је брала боранију.		
		Тиквице ће цветати.

Зашто је важно да знаш глаголска времена?

Важно је зато што ћеш се тако лакше сналазити у времену: знаћеш шта је било јуче, шта ће бити сутра, а шта је сада.

Занимљивост

Да ли знаш зашто је фото-апарат чудесна справа? Он бележи један тренутак у садашњости, али чим то уради, тај тренутак већ постаје прошлост. „Кад се чује мој клик, ја забележим твој лик. У мени твоја слика остаје, а садашњост прошлост постаје.“

Вежбалица

1. Подвуци глаголе у реченицама, па одреди време у коме се одвија радња. Маја вози тротинет. Филип трчи. Уна прескаче листиш. Све ове реченице су записане у _____ времену.

Занимљивост

Занимљиви текстови који су у вези са лекцијом.

Занимљивости многе, овде су нашле место, забављају те, уче, па им се враћаш често.

Вежбалица

Задачи за увежбавање садржаја из лекције.

Овде су питања лака, одговоре зна глава свака. Знање се шири, постаје веће и прави је пут до среће.

Памтилица

На занимљив начин истакнуто је све што треба да запамтиш на крају области.

На крају области сваке ништа не мучи ђаке, осмех им краси лица, јер ту је увек Памтилица.

ПАМТИЛИЦА

Придеви

Описни придеви су врста речи која описује какав је неко или какво је нешто: биће, предмет или појава.

Уз једну именицу може стајати више описних придева.

ИМЕНИЦА	ОПИСНИ ПРИДЕВИ
ДРВО	описни придеви велико ниско младо олиствало сломењено
КЊИГА	описни придеви занимљива лепа танка илустрована
ОБЛАК	описни придеви бео сив мали велики

38

Бројеви

Некада давно, у једном краљевству, живели су разни бројеви. Неки су иза себе имали тачку, неки су били без тачке, поједини су били у пару, а други су били сами. Сви су се лепо слагали и дружили док се једног дана нису посвађали и одлучили да раздвоје своја краљевства. Бројеви који су имали тачку иза себе основали су краљевство редних бројева, а бројеви без тачке – краљевство основних бројева.

Подсетник

У првом разреду смо на часовима математике научили да пишемо основне и редне бројеве.

39

Подсетник

Осврт на садржаје са којима си се већ упознао/упознала у првом разреду.

То није ново, то већ знамо, само сад мало понављамо.

Редни бројеви

Краљевство редних бројева налазило се иза седме горе и деветог мора. Код прве четворе јаје било знало. То ће бити поклози на принцезини срданости рођендан.

- Где се налазило краљевство редних бројева?
- Код које горе је расло необично дрво?
- На којој грани се налазило мало гнездо?
- Које јаје је било знало?
- Који рођендан је славила принцеза?

Подсетник

У ком разреду смо учили ове бројеве? Ове бројеве смо научили из математике у првом разреду. То су редни бројеви.

Редним бројевима се означава које је нешто по реду: биће, предмет или појама.

1. грана
2. грана
3. грана
4. грана
5. грана

Редне бројеве можемо писати словима.

Принц је први честитао рођендан принцези. Принцези се свидело четврто знало јаје.

Редне бројеве пишемо и римским цифрама. Иза римских бројева не пишемо тачку. Нула се не може написати римским цифром.

Краљ је основао краљевство у V веку. Краљевство је доживело успон у X веку.

Редне бројеве можемо писати и арапским цифрама са тачком.

Принц је успешно решио 1. задатак. Његов деда ће ускоро прославити 100. рођендан.

Зашто је важно да знаш редне бројеве?

Важно је да знаш редне бројеве јер их често користимо у свакодневном животу. Они ће ти помоћи да поређаш по реду задатке, да пронађеш прави аутобус или у авиону.

Важан део лекције је истакнут у жутом пољу.

Све што стоји у жутом пољу пружиће ти информацију бољу, стећи ћеш знање веће и бићеш пун среће!

Непознате речи су објашњене у самој лекцији.

45

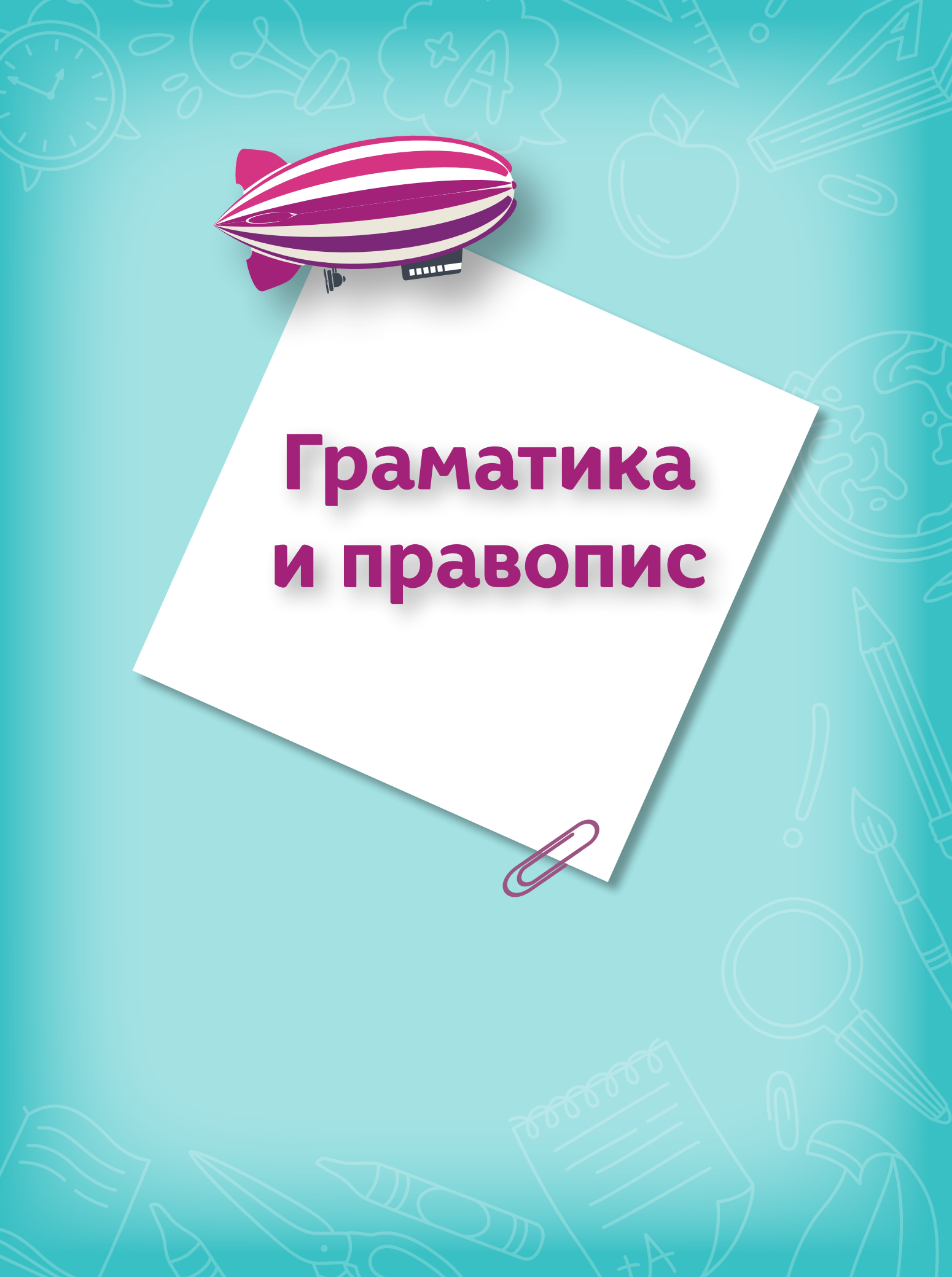
САДРЖАЈ

ГРАМАТИКА И ПРАВОПИС

Глас	8
Самогласници и сугласници	11
Слог	13
Памтилица	16
Именице	17
Властите именице	20
Заједничке именице	23
Род и број именица	26
Писање назива држава, градова и села и географских назива	30
Памтилица	33
Придеви	35
Памтилица	38
Бројеви.....	39
Основни бројеви	41
Редни бројеви	44
Писање датума	47
Памтилица	50
Глаголи	51
Глаголска времена (прошло, садашње и будуће време)	54
Потврдни и одрични облици глагола	57
Писање речце <i>не</i> уз глаголе	60
Писање речце <i>ли</i> уз глаголе	64
Памтилица	67
Реченице по значењу и облику	69
Обавештајне реченице	71
Писање тачке на крају обавештајних реченица	73
Упитне реченице	74
Узвичне реченице	77
Заповедне реченице	80
Памтилица	82
Писање скраћеница	83
Две тачке и запета у набрајању	86
Памтилица	88

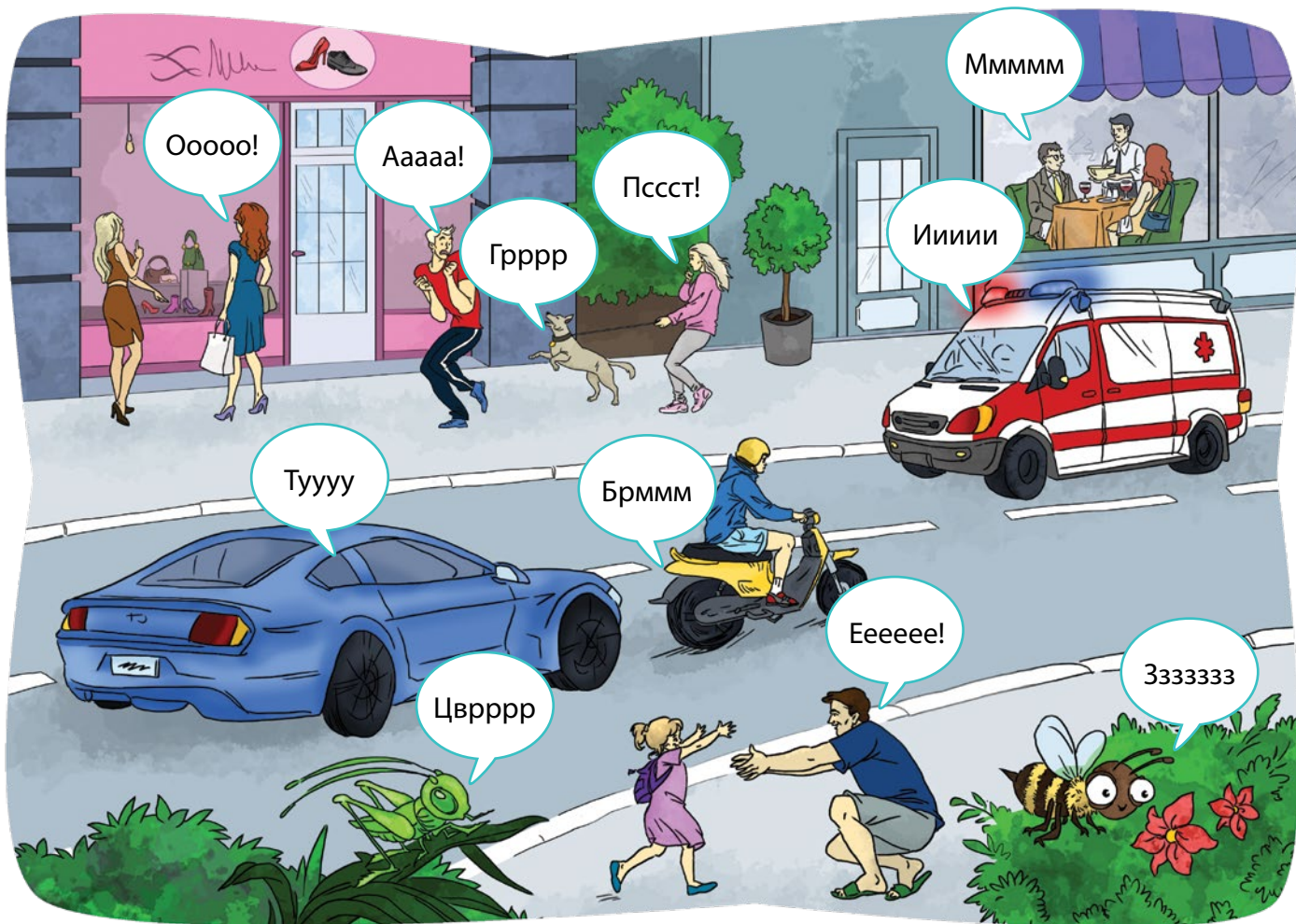
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Препричавање	90
Причање	92
Описивање	94
Памтилица	96

Грамматика и правопис

Глас

Око нас се чује безброј звукова. Неке познајемо и можемо да их поновимо, а неке не. У нашем језику постоји 30 гласова. Знаци за гласове су слова.

Глас је оно што изговоримо.

Када глас запишемо, настаје слово.

Сваком гласу одговара једно слово азбуке.

Када изговарамо више гласова који су распоређени тако да заједно имају неко значење, настају речи.

мама тата брат сестра

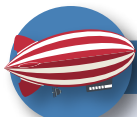
Када више речи повежемо у целину, добијамо реченицу.

Мама и тата воле брата и сестру.

Зашто је важно да знаш гласове?

Важно је да знаш да правилно изговориш и запишеш глас. Тако кућа неће бити куча, ћак неће постати џак, мачка неће бити маћка, хлеб – леб, а џем – ћем.

Занимљивост

У српском језику постоји 30 гласова и 30 знакова (слова) којима се гласови записују. У многим језицима, број слова је мањи. Грчки језик има 25 слова, енглески, немачки и француски имају 26, а шпански 27 слова. Језик ротокас који се говори у Папуа Новој Гвинеји има само 11 слова!

Вежбалица

1. На линијама запиши слово које одговара гласу када имитираш пчелу и змију.

2. Које гласове чујеш у речи МОСТ? Запиши те гласове словима.

3. Преброј колико у свакој речи има гласова. Упиши у кружић.

БОЈА

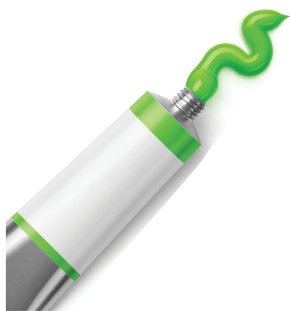
СЛИКАР

ЧЕТКИЦА

ШТАФЕЛАЈ

Самогласници и сугласници

Погледај које гласове су отпевале птице. Гласови А, Е, И, О и У називају се **самогласници**.

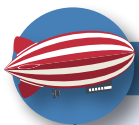
Приликом изговарања самогласника нема препрека и ваздух из плућа слободно пролази.

Када изговарамо остале гласове из нашег језика, ваздух из плућа наилази на препреке: усне, нос, непца, језик и зубе. Ти гласови не могу лако да се певају. То су **сугласници**: Б, В, Г, Д, Ђ, Ж, З, Ј, К, Л, Љ, М, Н, Њ, П, Р, С, Т, Ћ, Ф, Х, Ц, Ч, Џ и Ш.

Зашто је важно да знаш самогласнике и сугласнике?

Важно је да знаш самогласнике и сугласнике јер су од њих саграђене све речи нашег језика. Поред тога, обрати пажњу када певаш на којим гласовима изводиш дуже тонове. Пробај да певаш дуго неки тон док изговараш сугласник К. Понови то исто са самогласником А. Шта закључујеш?

Занимљивост

Хавајски језик је најмелодичнији језик на свету иако има само дванаест гласова. Сви ти гласови су углавном самогласници, па тај језик звучи као да на њему певаш. С друге стране, једно племе на Кавказу говорило је убишким језиком, који има чак 83 сугласника. Тај језик подсећа на стругање, шиштање и шкрипање. Да би дочарали турском владару како звучи тај језик, његови поданици су просули џак каменчића на мермени под. Такав је звук језика који је састављен од сугласника.

Вежбалица

1. Наброј самогласнике.

____ / ____ / ____ / ____ / ____

Ако је самогласника пет, колико има сугласника у нашем језику? _____

2. У следећим речима уочи и обој самогласнике жутом бојицом.

ГЛАС ГРЛО МУЗИКА ЖИЦА ПЕСМА НОТА ИНСТРУМЕНТ

3. На празне линије допиши неки од самогласника и добићеш речи које описују осећања.

т ____ га ср ____ ћ ____ стр ____ х

рад ____ ст љ ____ бав бр ____ га

4. У датим речима самогласнике заокружи, а сугласнике подвуци.

БРОД МОРЕ ПЛАЖА

СВЕТИОНИК ТАЛАСИ

5. Подвуци тачан одговор.

а) Слово Ј је самогласник/сугласник.

б) Запиши све месеце у години који почињу гласом Ј.

Слог

Седи Ћира наврх сламе

Народна песма

Весело

1. Се- ди Ћи- ра на- врх сла- ме, бр- ко- ви- ма пла- ши вра- не.

Рефрен: Ћај, Ћи- ро, се- ди сми-ром, у- дри га ше- ши- ром.

На часовима музичке културе певали смо народну песму „Седи Ћира наврх сламе“. Примећујеш да су речи у овој песми подељене на два дела или на више делова. Такође, постоје речи које се не могу поделити на делове, већ се цела реч изговара одједном (ћај, за, се, са).

Део речи који можемо да изговоримо одједном назива се **слог**.

Број слогова у речи зависи од самогласника.

Речи тако могу да се састоје од:

- једног слога → зец, пут, мрак, глад
- два слога → ру|ка, ше|ћер, шо|ља
- три слога → пе|ва|ти, за|ста|ва
- више слогова → ви|си|ба|ба, у|чи|о|ни|ца

Колико је самогласника у речи, толико је и слогова (ру|ка → два самогласника → два слога).

И глас **р** у неким речима може да се понаша као самогласник.

Ср|би|ја, бр|ко|ви, тр|пе|за

Речи се деле на слоге цртицом или усправном цртом.

клу-па књи-га све-ска
клу|па књи|га све|ска

Када у писању стигнеш до краја реда и немаш простора да напишеш целу реч, треба да је поделиш. Речи на крају реда растављаш цртицом, коју пишеш између два слога. Речи које се састоје од једног слога се не растављају. У нови ред се не преноси само једно слово. Једно слово не остаје ни у горњем реду.

Зашто је важно да знаш шта је слог?

Важно је да знаш шта је слог да би правилно поделио/поделила речи и да би их у писању исправно пренео/пренела у нов ред. Важно је и да би могао/могла правилно да разбројиш другаре док се играете жмурке (е-ци-пе-ци пец, / ти си ма-ли зец...).

Занимљивост

Стави длан испод браде. Изговарај речи ЈАГОДЕ, ШЛАГ, ФИЛ, ЧОКОЛАДА, ВАНИЛА. Сваки пут када ти брада додирне длан, то је један слог.

ЈА-ГО-ДЕ, ШЛАГ, ФИЛ, ЧО-КО-ЛА-ДА, ВА-НИ-ЛА

Покушај са паром из клупе да задате једно другом речи и на овај начин вежбајте растављање речи на слоге.

Вежбалица

1. Усправним цртама раздвој речи на слоге.

2. Заокружи реч која је правилно подељена на слоге.

иг-ра-ли-ште

дру-га-ри-ца

учи-тељ-ица

3. Од колико слогова се састоји реч ДВОРИШТЕ?

4. Следеће речи подели на слоге, а затим замени места слоговима и добићеш нове речи.

тра|ва → ватра

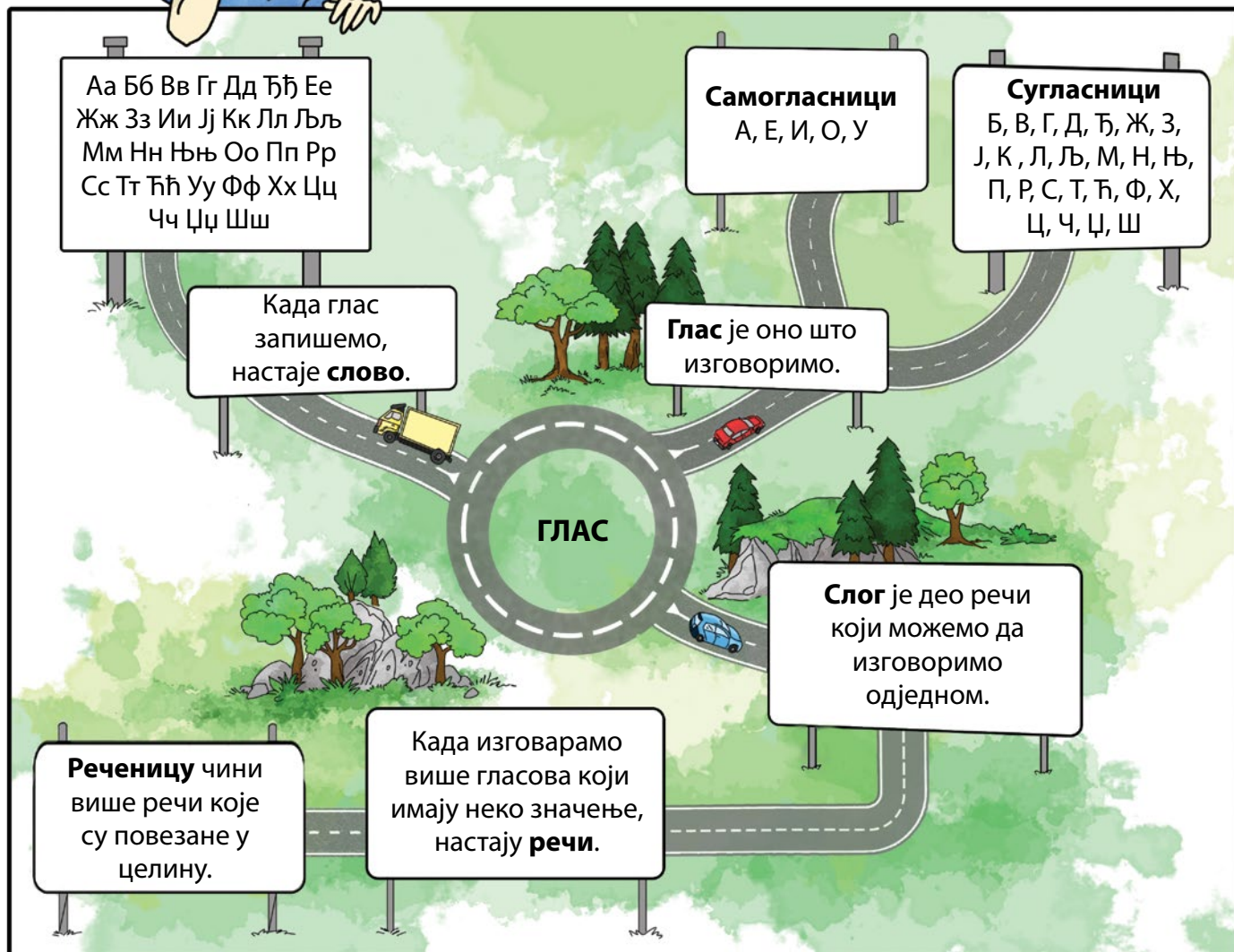
сако → _____

ради → _____

кола → _____

ПАМТИЛИЦА

ПАМТИЛИЦА

Глаголи

Речи које означавају радњу,
стање и збивање.

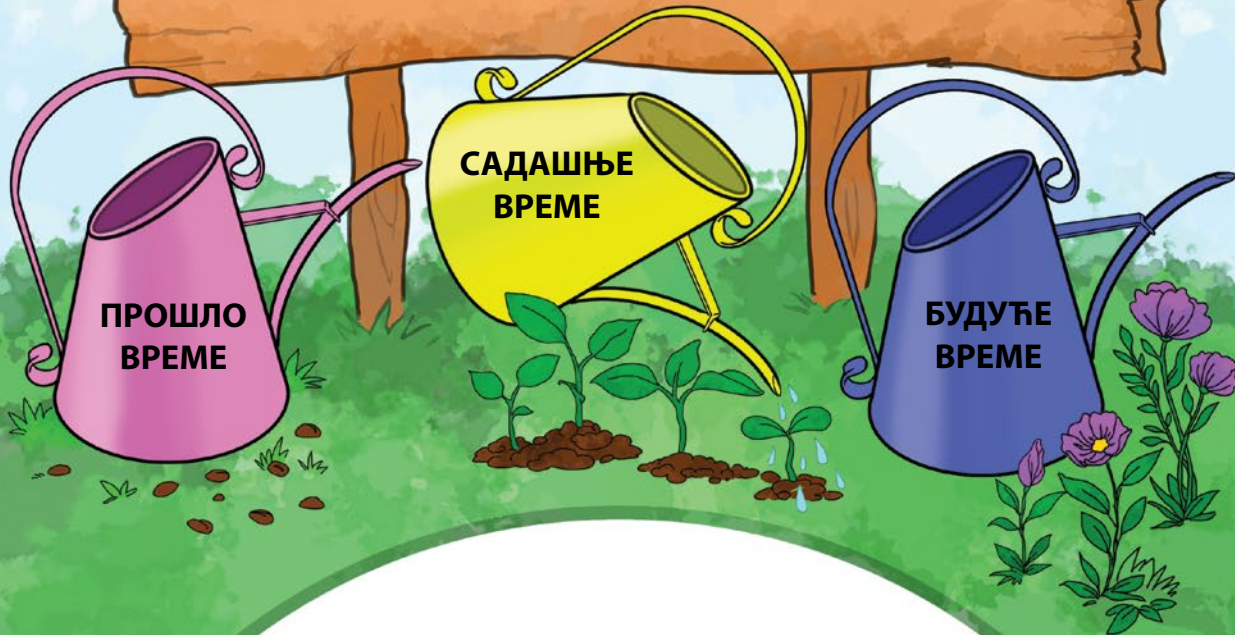
радња
прича
пева
ради

стање
спава
сања
плаши се

збивање
грми
сева
пљушти

Глаголска времена

Глаголи могу бити у прошлом, садашњем и будућем времену.

**ПРОШЛО
ВРЕМЕ**

**САДАШЊЕ
ВРЕМЕ**

**БУДУЋЕ
ВРЕМЕ**

**ПОТВРДНИ
ОБЛИК
ГЛАГОЛА**

МОГУ

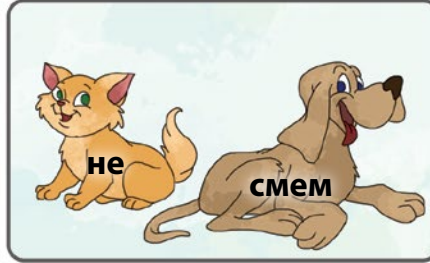
**ОДРИЧНИ
ОБЛИК
ГЛАГОЛА**

НЕ МОГУ

РЕЦЦА НЕ

Речца НЕ се пише одвојено од глагола.

Постоје четири изузетка када се речца НЕ пише спојено уз глагол.

нећу

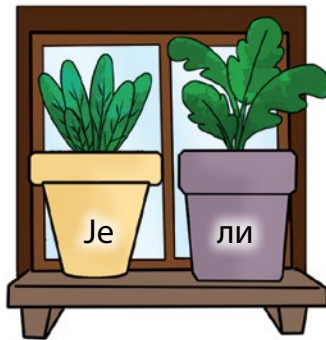
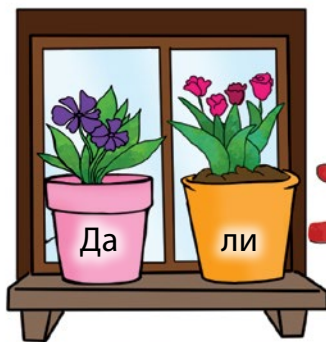
немам

немој

нисам

РЕЦЦА ЛИ

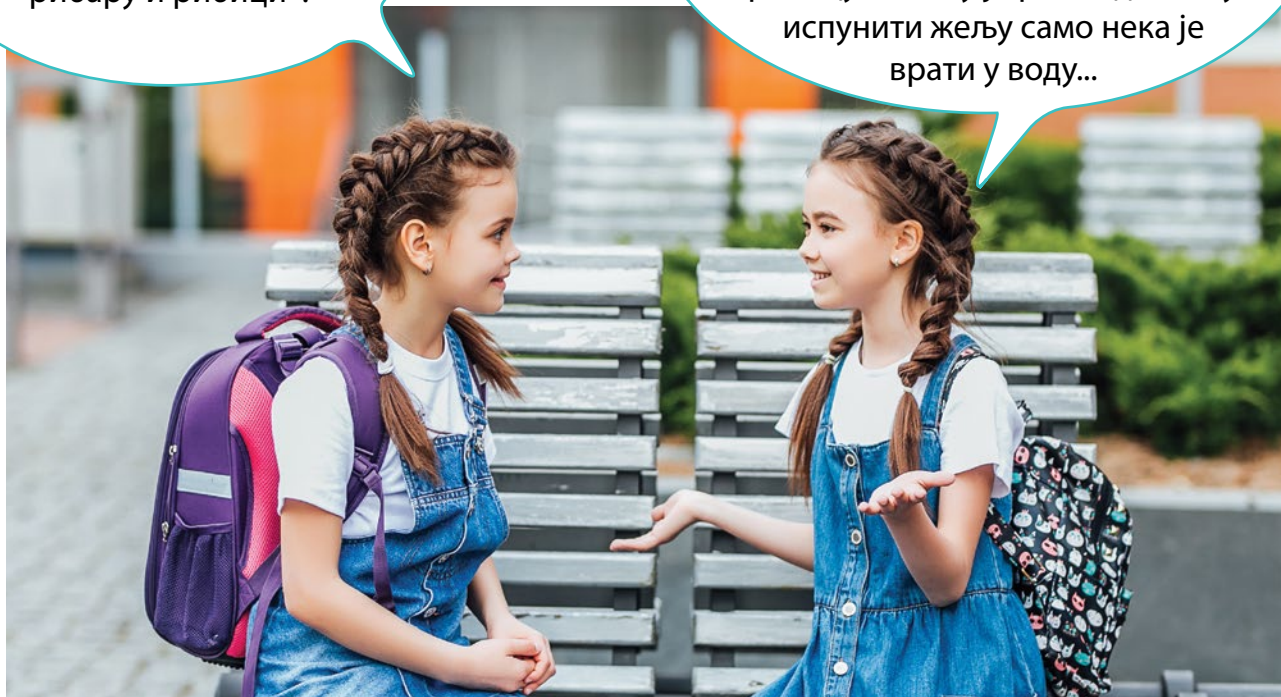
Речца ЛИ се пише одвојено од речи уз коју стоји.

Препричавање

Хоћеш ли да ми препричаш „Бајку о рибару и рибици“?

У далекој земљи, на обали мора, у трошној колиби живели су баба и деда. Деда је ловио рибу, а баба је чувала колибу и кувала ручак. Једнога дана деда је уловио златну рибицу. Она му је рекла да ће му испунити жељу само нека је врати у воду...

Препричавање је када својим речима, по сећању, испричаш бајку, причу, басну, позоришну представу, филм.

Можеш препричати и неки догађај коме си присуствовао/присуствовала или нешто што си чуо/чула. Можеш записати оно што препричаваш или усмено говорити о томе.

Ако препричаваш текст, треба да га прочиташ неколико пута. Пронађи значење непознатих речи у речнику, јер треба да ти буде јасно оно што си прочитао/прочитала. Обрати пажњу да препричани текст не буде дужи од текста који препричаваш.

Филм или представу прво пажљиво одгледај и препричавај од почетка до краја пазећи на редослед догађаја.

Прочитај басну „Пас и његова сенка“ која се налази у твојој читанци. Потом погледај како би требало препричати ту басну. Шта примећујеш?

Пас и његова сенка препричавање

Пас је носио парче меса. Пролазећи поред реке, од сопствене сенке у води помислио је да је неки други пас и да му је у устима веће парче меса. Скочио је у реку да му отме месо, па је испустио своје парче и вода га је однела. Пас се чудило где су нестала оба комада меса.

Правила за препричавање текста

- * Прочитај текст неколико пута.
- * Опиши место и време радње.
- * Опиши изглед и особине главних и споредних ликова.
- * Препричавај по реду како се радња одвијала.
- * Детаљније опиши најбитнији догађај и последице тог догађаја.
- * Користи једноставне и јасне реченице.
- * Док препричаваш, избегавај понављање истих речи.

Пажљиво поново прочитај драмски текст „Слатка математика“ Ане Миловановић који се налази у твојој читанци. Потом га препричај у свесци према датом плану.

1. Мирко размишља о математици.
2. Весела тражи чоколаду од Мирка.
3. Весела објашњава Мирку шта је половина и четвртина.
4. Весела објашњава појам нуле.
5. Наивни Мирко је научио математику.

